

افتتاح موزه مردم‌شناسی بوشهر (عمارت امیریه عصر قاجار)

ساختمان موزه مردم‌شناسی بوشهر (عمارت امیریه سابق)

● عبدالکریم مشایخی

بوشهر در دوره قاجار مهم‌ترین شهر بندری خلیج فارس بود که به دلیل غنای اقتصادی، موقعیت استراتژیک و وجود دفاتر سیاسی کشورهای خارجی و حضور تجار سرشناس، این شهر تاریخی ارزشمند در آن احداث گردیده است.

یکی از زیباترین بناهای تاریخی بوشهر، عمارت امیریه می‌باشد که در سال ۱۳۱۷ ه. ق. به همت احمدخان دریابگی حکمران کل بنادر و جزایر خلیج فارس احداث گردید. این عمارت، دارالحکومه بوشهر بوده که بعد از تخریب بنای «چهاربرج» که امروزه اداره گمرک بوشهر در آنجا مستقر است، زمین آن از تاجر بوشهری به نام جمشیدیان خریداری شده و تا سال ۱۳۱۹ ه. ق. تکمیل گردیده است.

مرحوم سدید السلطنه گبابی در کتاب پیرامون خلیج فارس و دریای عمان درباره موقعیت آن چنین نوشته است:

«غرب آن محله‌ای نیست و دریاست و مشرق آن محله عرب‌ها و شمال محله یهودی‌ها و جنوب محله کوتی است.»^۱

عمارت امیریه در اوایل حکومت رضاشاه به عنوان ساختمان بلدی (شهرداری) منظور گردید و شهر داروقت بوشهر سید حسین سعادت که به سید حسین بلدی مشهور شد در آن انجام وظیفه می‌کرد.

در دوران پهلوی دوم و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی از این عمارت همچون گذشته به عنوان ساختمان شهرداری استفاده

پاورقی:

۱- سدید السلطنه بندرعباس، پیرامون خلیج فارس و دریای عمان، به کوشش احمد اقتداری، انتشارات جهان معاصر، ۱۳۷۱، ص ۳۸.

انجمن های بنیادهای سراسری زنان

در نهضت مشروطه

زهرا حامدی

مشروطه

انجمن های بنیادهای سراسری زنان در نهضت مشروطه
تألیف: زانت آقاری
ترجمه: دکتر جواد یوسفیان
ناشر: نشر بانو، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۷.

انجمن‌های نیمه سری زنان در نهضت مشروطه

نویسنده: زانت آفاری
ترجمه: دکتر جواد یوسفیان

اسامی برخی از انجمن‌های زنان
عبارت بودند از: انجمن آزادی زنان، اتحادیه
غیبی نسوان، اتحادیه نسوان، انجمن نسوان،
انجمن خواتین ایران و غیره

عنوان اصلی کتاب بدین قرار است:
The Iranian constitutional Revolution
1906-1911, by Janet Afary, Columbia university,
Press, 1996

کتاب حاضر از یک مقدمه و سه بخش به شرح زیر تشکیل
شده است:

بخش اول تحت عنوان «طلایه‌داران جنبش زنان» که شامل
انجمن‌های زنان، زنان در مقابل گروه‌های محافظه‌کار، زنان در
مقابل مجلس است.

بخش دوم: دعاوی نو درباره حقوق زنان.
بخش سوم: تلاش برای حق رای.

در مقدمه کتاب، مترجم محترم دکتر جواد یوسفیان
مختصراً به فعالیت‌های زنان در سال‌های آغازین پیروزی نهضت
مشروطه پرداخته است و مطالب اصلی کتاب نیز بخشی از یک
تحقیق دانشگاهی بود که توسط خانم ژانت آفاری (مردم‌شناس)
انجام پذیرفته است.

بخش اول، طلایه‌داران جنبش زنان:

انجمن‌های زنان، در این قسمت نویسنده فعالیت‌های سیاسی
و اقتصادی زنان را در دوران مشروطه بررسی نموده و حمایت
سیاسی زنان را از متحصنین شاه عبدالعظیم (در مهاجرت صغری)
مطرح کرده است و به تلاش زنان در پیوستن به اعتصاب کنندگان
سفارت انگلیس اشاره نموده است. همچنین در زمینه
اقتصادی، فعالیت‌های زنان در خصوص تاسیس بانک ملی که

پس از نهضت مشروطیت،
در مورد آموزش نسوان و
تاسیس مدارس،
علیرغم تقاضاهای زنان، دولت حمایتی به عمل نیاورد
و لذا زنان راساً اقدام به تاسیس مدارس نمودند

زمانی که مجلس به توپ بسته شد
گروه‌هایی از زنان به نیروهای مقاومت در تبریز
پیوستند و برای استقرار مجدد مشروطیت
فعالیت کردند.

حتی لباس رزم پوشیده و علیه نیروهای
دولتی (مستبدین) نبرد می نمودند

با هدیه پول و جواهرات خود، تلاش می نمودند و یا تحریم نسوجات
خارجی پس از پیروزی نهضت مشروطیت توسط آنان انجام گرفته
ذکر شده است. از طرف دیگر، پس از نهضت مشروطیت به دلیل
وسعت فعالیت‌های سیاسی زنان، آنان سعی نمودند خود مستقلاً
در کارهای خویش دخالت کنند زیرا در مورد آموزش نسوان و تاسیس
مدارس علیرغم تقاضاهای زنان، دولت حمایتی به عمل نیاورد و
لذا زنان راساً اقدام به تاسیس مدارس نمودند. حتی یکسال پس از
نهضت مشروطیت با برگزاری گردهمایی بزرگی در تهران
قطب‌نامه‌ای شامل دو بند به تصویب رسانند. در بند اول
خواستار تاسیس مدارس و در بند دوم خواهان حذف جهیزیه سنگین
برای دختران و اختصاص مبلغی جهت تدارک آموزش به جای
تدارک برای جهیزیه بودند. نشریه‌ای بنام «شکوفه» که متعلق به
زنان بود فهرست اسامی شصت و سه (۶۳) مدرسه دخترانه در
تهران را منتشر کرد که دو هزار و پانصد (۲۵۰۰) دانش‌آموز داشته
است. زنان پس از نهضت مشروطه اقدام به تاسیس انجمن‌هایی
نمودند و از طریق این انجمن‌ها فعالیت‌های خود را سازمان‌دهی
کردند و اموری نظیر تاسیس مدارس، جمع‌آوری پول جهت امور
خیریه (تاسیس بیمارستان و پرورشگاه) و نظایر آن به
فعالیت پرداختند. اسامی برخی از این انجمن‌ها عبارت بودند
از: «انجمن آزادی زنان»، «اتحادیه غیبی نسوان»، «اتحادیه نسوان»،
«انجمن نسوان»، «انجمن خواتین ایران» و غیره، از جمله اعضای
انجمن‌ها صدیق‌مهر، آبان‌آبادی،^۱ محترم اسکندری،^۲ دره‌المالی^۳
بودند. تاسیس و فعالیت انجمن‌ها تنها محدود به شهر تهران نمی‌شد
بلکه در آذربایجان، اصفهان، قزوین نیز انجمن‌های زنان پدید آمد

در بحث «زنان در مقابل گروه‌های محافظه‌کار» ذکر شده
است که برخی گروه‌های محافظه‌کار با اقدامات فرهنگی و
آموزش نسوان مخالفت می نمودند لیکن زنان با دلیل و برهان در
روزنامه‌های آن زمان مطالبی را منعکس می کردند که از جمله آن
دلایل مورد زیر می‌باشد «مردان و زنان هر دو از حقوق طبیعی
و اجتماعی برخوردار هستند و کسب دانش همانطور که محقق مرد
است حق زن نیز می‌باشد». انجمن‌های مختلفی که زنان تشکیل
داده بودند نه تنها گروه‌های محافظه‌کار بلکه مجلس دوره اول
قانونگذاری را مورد نقادی قرار می داد. آنها معتقد بودند که دولت
هیچ تقاضایی را جامعه عمل نپوشاند، و درخواست‌های آنها به‌روزهای
آینده نامعلوم موکول شده است. حتی ادعا کردند که خودشان

به تنوین قانون خواهند پرداخت، امنیت برقرار می‌کنند و به
خودکامگی پایان خواهند داد و قوای عثمانی را بیرون خواهند کرد
و مواردی از این قبیل. این مطالب در مبحث «زنان در مقابل مجلس»
آمده است پس از چندی مجلس، وجود انجمن‌ها را پذیرفت لیکن
در محدودهای خاص و هیچ کمک مالی و قانونی را تقبل نکرد
(نسبت به انجمن‌های نسوان). زمانی که مجلس به توپ بسته شد
گروه‌هایی از زنان به نیروهای مقاومت در تبریز پیوستند و برای
استقرار مجدد مشروطیت فعالیت کردند حتی لباس رزم پوشیدند
علیه نیروهای دولتی (مستبدین) نبرد می نمودند.

بخش دوم، دعاوی نو درباره حقوق زنان:

در سال‌های آغازین پیروزی نهضت مشروطیت با توجه به
اینکه فعالیت‌های اجتماعی زنان افزایش یافته آنان در منازل خود
و یا در محل انجمن‌هایی که ترتیب داده بودند جلساتی می گذاشتند
و در موضوعات مختلفی از جمله چندزنی مردان و سهولت طلاق
توسط مردان انتقاد می کردند. نویسنده کتاب مطالبی از خاطرات
نخستین جلسه آورده است که حاکی از نداشتن علتهای عاطفی بین
زن و شوهر و محکوم بودن زن به انجام امور خانه بوده است. و در
همین زمان در روزنامه «ایران نو» ارگان حزب دموکرات، مقالاتی
از یکی از زنان اروپایی بنام مری ولستون گرفتار که از
مدافعان سرسخت حقوق زنان بوده، منتشر می شد. وی در مقالات
خود اشاره دارد که اگر زنان آموزش ببینند برای مردان سودمندتر
و آرامش‌بخش‌تر خواهند بود. و زنان فرهیخته شایستگی و توانایی
بیشتری دارند. همچنین از نویسندگان زن ایرانی در همین دوره
مطالبی نوشته‌ام جمله اینکه می‌خواهد مردان ذهنیت خود را نسبت
به زنان تغییر دهند و آنها را پست به حساب نیاورند حتی در جای
دیگری مطرح می‌کند که زنان نه تنها با مردان برابرند بلکه از
جهد فراوانی قوی‌تر از مردان نیز هستند و در این رابطه اشاره به
وضع حمل زنان می‌کند و می‌گوید هیچ مردی نمی‌تواند سختی‌ها
و جراحاتی که زنان متحمل می‌شوند تاب بیاورند. نویسنده کتاب
به هفته‌نامه «دانش» اشاره می‌کند که توسط یک
بانوی چشم‌پزشک منتشر می‌شده است. در این هفته‌نامه
به موضوعات خانوادگی پرداخته می‌شده و به مسائلی
نظیر بهداشت، درمان، خانواده و مراقبت از کودک توجهی گشته
است در عین حال به لزوم آموزش زنان اشاره می‌نموده و حقوق
زنان را مورد بررسی قرار می‌داده است.

بخش سوم، تلاش برای حق رای:

در این بخش نویسنده به این مطالب اشاره دارد که روزنامه‌هایی
چون «صورت‌سرافیل»، «حبل‌المتین» و «مسائلات» ستونی از روزنامه
خود را به آموزش زنان اختصاص داده بودند و در مجلس، برخی
نمایندگان از حقوق زنان دفاع می کردند حتی از وکیل الرعایا، از
جمله نمایندگان مردم نام می‌برد که خواستار حق رای برای زنان
بوده اما مجلس طرح و بررسی آن را زود می‌پنداشته است.
به هر ترتیب پس از فتح تهران که مجلس دور دوم گشایش
یافت فعالیت زنان گسترش یافت به طوری که حتی زنان تهرانی
و شهرستانی در برابر اولتیماتوم روسیه به مجلس دوم در ارتباط با
خروج مرگان شوستر آمریکایی از کشور اعتراض کردند و
تظاهرات به راه انداختند.

پی نوشت‌ها:

- ۱- صدیق‌مهر دولت‌آبادی خواهر یحیی دولت‌آبادی مولف کتاب حیات
یحیی می‌باشد. این زن عضو انجمن آزادی زنان و انجمن مخدرات وطن
بوده است و نشریه‌ای به نام زبان زنان منتشر می‌نموده است.
- ۲- محترم اسکندری از شاهدگان قاجاری و از پیش‌تازان جنبش
نسوان بوده است.
- ۳- دره‌المالی نیز پدرش علی دره‌المالی (پزشک مخصوص
ناصرالدین شاه) بوده است که مدرسه مخدرات تهران را تاسیس نمود.